

Overzicht informatie- bronnen natuur en groen

Factsheet

De VNG wil gemeenten stimuleren, enthousiasmeren en ondersteunen om natuur en groen als volwaardig onderdeel mee te wegen in de brede ruimtelijke opgaven. Natuur en groen zijn voor gemeenten namelijk belangrijke bouwstenen omdat ze

- een belangrijke bijdrage aan klimaatadaptatie(maatregelen) leveren
- belangrijk zijn voor een gezonde leefomgeving en/of leefbaarheid
- belangrijk zijn voor het behoud en herstel van biodiversiteit

Daarom werken we aan een serie factsheets¹. Deze factsheet toont belangrijke informatiebronnen bij verschillende aspecten van natuur en groen waar gemeenten een rol (kunnen) spelen. We geven kort en bondig handige doorverwijzingen naar meer informatie. Dit overzicht is bedoeld als startpunt voor bijvoorbeeld beleidsmedewerkers die hun specifieke kennis hierover willen uitbreiden.

Deze factsheet blijft 'in ontwikkeling' en kan worden aangevuld met nieuwe bronnen en voorbeelden. Als u de factsheet als pdf heeft ontvangen, is het advies om altijd de [webversie \(pdf, 399 kB\)](#) te raadplegen voor de meest recente informatie.

De factsheet is als volgt opgebouwd:

1. Juridisch kader: de Omgevingswet en de EU-natuurherstelverordening
2. Groen in en om de gebouwde omgeving: onder andere de handreiking Groen in en om de stad
3. Natuurbeheer binnen de gemeentegrenzen: onder andere de gedragscode soortenbescherming, basiskwaliteit natuur en ecologisch bermbeheer
4. Natuur en de energietransitie: soortenbescherming bij na-isolatie
5. Data en monitoring: de NDFF en landelijk gebruikte monitoringssystematieken

¹ In 2024 verscheen al de [VNG-factsheet Ecologisch bermbeheer \(pdf, 393 kB\)](#)

1. Juridisch kader natuur en groen

Omgevingswet en natuur/groen

Voor beleidsmedewerkers natuur/groen en stadsecologen is de combinatie van de Omgevingswet met beleid voor natuur en groen vaak nog (relatief) nieuw. Het is van belang om al in een vroeg stadium van de beleidscyclus ambities te formuleren voor natuur en deze vast te leggen in de omgevingsvisie van uw gemeente. Hoe concreter de ambities zijn vastgelegd in de visie, bijvoorbeeld in een specifiek beleidsdoel, hoe meer handvatten dat biedt om in het omgevingsplan of in een omgevingsprogramma daarmee aan de slag te gaan. Enkele belangrijke informatiebronnen:

- Een belangrijke basis van de wet- en regelgeving op soorten- en gebiedsbescherming zijn de Europese [Vogelrichtlijn](#) en [Habitatrichtlijn](#) (samen bekend als VHR). De doelen van de VHR zijn omgezet in nationale wetgeving via de Omgevingswet (voorheen de Wet natuurbescherming).
- VNG-informatie: [Grip op de transitie van de planketen](#) (overkoepelende pagina om aan de slag te gaan met de Omgevingswet en de hele planketen) en het [Handboek opstellen omgevingsplan](#).
- Overige basisbronnen: [Thema Natuur van het Informatiepunt Leefomgeving](#) en [Digitaal Stelsel Omgevingswet - Ontwikkelaarsportaal](#).
- Voorbeelden van mogelijke regels rondom natuur en groen die u kunt opnemen in het omgevingsplan vindt u in de zogenoemde [Staalkaarten](#) die de VNG heeft ontwikkeld. (Let op: deze staalkaarten zijn ter inspiratie en zijn dus geen blauwdruk of modelverordening hoe een omgevingsplan eruit moet zien).
- Zie ook de [Staalkaart viewer](#) bij:
 - artikel 2.3 Omgevingswaarde groen
 - artikel 3.2 Gemeentelijk natuurprogramma
 - paragraaf 4.1.5 Natuur
 - paragraaf 4.2.6 Buitengebied natuur
 - paragraaf 5.2.36 Activiteiten in het gemeentelijk natuurnetwerk
 - paragraaf 5.2.37 Kappen van bomen
 - paragraaf 5.2.38 Kappen van beschermde bomen en houtopstanden
 - artikel 10.1 Monitoring omgevingswaarde groen
- Voorbeelden van gemeenten: [Omgevingsvisie Ede](#), waarin de natuur als basis staat, en het [Deelomgevingsprogramma Biodiversiteit van Amersfoort \(pdf, 3,3 MB\)](#), waar basiskwaliteit natuur in het omgevingsprogramma is vastgelegd.

Europese Natuurherstelverordening (EU NHV)

In 2024 is de [Europese Natuurherstelverordening](#) aangenomen en van kracht geworden. Doel van deze verordening is het beschermen en herstellen van Europese natuur en ecosystemen.

Vooral 'artikel 8 - Herstel van stedelijke ecosystemen' is relevant voor gemeenten. Dit artikel stelt dat het totale nationale oppervlakte stedelijk groen niet achteruit mag gaan tot 2030 en daarna moet toenemen tot een 'bevredigend niveau'. Dit is op *nationaal niveau*, wat betekent dat een toename in het ene gebied gepaard kan gaan met een afname elders, zolang het totaaloppervlakte maar toeneemt.

Voor boomkroonbedekking gelden dezelfde doelen maar *per stedelijk ecosysteemgebied*. In elk stedelijk cluster zal boomkroonbedekking dus moeten toenemen. Voor beide kwantitatieve indicatoren moet het 'bevredigend niveau' na 2030 nog worden vastgesteld. Volgens de NHV komt de Europese Commissie uiterlijk 31 december 2028 met een richtinggevend kader om deze niveaus te bepalen.

De VNG is betrokken bij de uitwerking van de EU NHV door het ministerie van LNVN. Daarbij wordt duidelijk wat dit concreet voor gemeenten betekent in de komende jaren. In de komende periode zal hopelijk meer informatie beschikbaar komen, maar onderstaande is op dit moment al beschikbaar:

- In de [groep Groen van het VNG-forum](#) staat een (concept) factsheet over artikel 8.
- Het rijk heeft op de website [Ons Levend Landschap](#) basisinformatie verzameld.

2. (De functie van) Groen in en om de gebouwde omgeving

Groen in en om de gebouwde omgeving is een veelgebruikte term voor maatregelen gerelateerd aan klimaatadaptatie en een gezonde leefomgeving. Enkele handige informatiebronnen:

- [Handreiking Groen in en om de stad \(pdf, 3,8 MB\) \(GIOS\)](#): biedt gemeenten zowel inhoudelijke als procesmatige handvatten om groen gelijkwaardig aan andere thema's binnen het ruimtelijk domein in planvorming mee te nemen.
- [Basiskaart Groen en Grijs - Klimaat-effectatlas](#): laat per buurt zien hoeveel procent bestaat uit bomen, uit laag groen en uit grijs (bebouwing).
- [Atlas Leefomgeving](#): geeft een overzicht van kaartviewers en atlanten die verschillende

ruimtelijke ontwikkelingen en opgaven in beeld brengen, waaronder ook groenkaarten.

- [Maatlat groene klimaatadaptieve gebouwde omgeving](#): maakt duidelijk hoe klimaatadaptief bouwen en inrichten eruit ziet.
- [Handreiking decentrale regelgeving klimaatadaptief en natuurinclusief bouwen](#): laat met concrete voorbeelden zien wat er binnen decentrale regelgeving mogelijk is voor klimaatadaptief en natuurinclusief bouwen, inrichten en beheren.
- [Kennisbundeling Groen en Gezondheid \(pdf, 350 kB\)](#): bevat onderbouwde kennis over groen en gezondheid, bij elkaar gebracht door het RIVM.
- [Gids Gezonde Leefomgeving](#): gaat in op vragen als: Wat levert een groene leefomgeving op voor de gezondheid? Wat zijn aanbevelingen voor groen en gezond ontwerpen en inrichten van de openbare ruimte? Verder biedt de gids ook ervaringen uit de praktijk (voorbeelden, films en een bijeenkomst van deskundigen) en data over groen.

3. Natuurbeheer binnen de gemeentegrenzen

De volgende onderwerpen kunnen voor gemeenten relevant zijn in het natuurbeheer en het behoud en herstel van biodiversiteit binnen de gemeentegrenzen:

- **Gedragscode soortenbescherming**: Sinds 9 juni 2025 is de 'Gedragscode soortenbescherming gemeenten 2025 voor ruimtelijke ontwikkeling of inrichting en bestendig beheer of onderhoud' van kracht. De gedragscode bevat maatregelen om zorgvuldig handelen rondom beschermde planten en dieren te borgen. Daarmee kunnen gemeenten vrijstelling krijgen voor bepaalde flora- en fauna-activiteiten die omgevingsvergunningplichtig zijn.

Deze nieuwe code vervangt de gedragscode uit 2023 die sinds 1 januari 2025 niet meer van kracht is. Gemeenten die de nieuwe gedragscode willen gebruiken, moeten dit (opnieuw) aangeven door een college- of raadsbesluit dat deze gedragscode van toepassing verklaart. Vervolgens is het van belang de bedrijven en organisaties die in opdracht van de gemeente werken hiervan op de hoogte te stellen.

De gedragscode is opgesteld door de Koninklijke Vereniging Stadswerk Nederland, in nauwe samenwerking met de Rijksdienst voor Ondernemend Nederland (RVO) en in afstemming met de VNG. Voor meer informatie en vragen, zie de [website van Stadswerk](#).

- **Ecologisch bermbeheer**: [De VNG-factsheet Ecologisch bermbeheer \(pdf, 393 kB\)](#) geeft gemeenten belangrijke basisinformatie om zelf een rol te pakken in dit type bermbeheer. Ecologisch bermbeheer kan namelijk een belangrijke bijdrage leveren aan het behoud of versterken van de biodiversiteit.
- **Basiskwaliteit natuur (BKN)**: Met Basiskwaliteit natuur (BKN) kunnen gemeenten in kaart brengen hoe de staat van hun gebieden is en welke stappen zij vervolgens kunnen zetten om de biodiversiteit te verbeteren.

De term Basiskwaliteit Natuur is oorspronkelijk geïntroduceerd door [de Vogelbescherming](#): *"BKN is de set van condities (abiotisch, inrichting en beheer) die algemene soorten in hun leefgebied nodig hebben om algemeen te blijven of worden. Zonder deze condities zullen de algemene soorten afnemen en komen de biodiversiteit en ecosysteemdiensten onder druk te staan."*

Meer informatie is vooral te vinden bij het Deltaplan Biodiversiteitsherstel:

- [Toolbox basiskwaliteit natuur](#): verzamelpak met alle informatie over BKN.
- [Rapport basiskwaliteit natuur bebouwde omgeving \(pdf, 18,2 MB\)](#): beschrijft de omgevingscondities die nodig zijn voor algemene soorten in het bebouwd gebied.
- [Praktijkvoorbeelden](#): van onder andere Ede en Amersfoort.
- **Invasieve exoten**: De preventie en beheersing van invasieve exoten valt in de Omgevingswet onder bevoegd gezag van rijk en provincies. Toch krijgen gemeenten er (in)direct ook steeds meer mee te maken.
 - Meer informatie hierover is onder andere te vinden via [Kennisnetwerk Invasieve Exoten](#) of het [Nederlands Expertise Centrum Exoten](#).
 - Daarnaast zijn er voorbeelden van gemeenten: [Uitvoeringsrichtlijn Tilburg \(pdf, 2,2 MB\)](#) en [Nota probleemsoorten De Wolden](#).
- **Groenblauwe dooradering**: Veel gemeenten denken na over de verbinding van stad en buitengebied door middel van groenblauwe dooradering. Informatie hierover is bijvoorbeeld te vinden op de webpagina [Landschapselementen](#) van het Deltaplan Biodiversiteitsherstel.

4. Natuur en de energietransitie: soortenbescherming bij na-isolatie

Bij het na-isoleren van gebouwen moeten gemeenten, eigenaren, verhuurders en isolatiebedrijven rekening houden met de mogelijke

aanwezigheid van vleermuizen en andere beschermde diersoorten. Hiervoor gelden regels op grond van de Omgevingswet. De wet verbiedt onder andere het doden en verwonden van beschermde diersoorten en het wegnemen van hun verblijfplaatsen.

In augustus 2023 heeft de Afdeling Bestuursrechtspraak van de Raad van State (ABRvS) een streep gezet door de tot die tijd gangbare manier van isoleren van bestaande gebouwen (onderzoek naar onder andere vleermuizen met een camera in de spouw). Volgens de ABRvS wordt hierdoor onvoldoende rekening gehouden met beschermde diersoorten. Deze uitspraak had enorme gevolgen voor de isolatieopgave – en daarmee ook voor de energietransitie en de aanpak van energiearmoede.

Om te voorkomen dat de isolatie helemaal stil zou vallen en tegelijkertijd te borgen dat dieren (vleermuizen en vogels) beschermd zijn, werd in een korte tijd een raamwerk gebouwd aan oplossingen zodat er alsnog op kleine schaal geïsoleerd kon worden. Gemeenten kregen hierin een grote, maar niet wettelijke, rol. Onder andere door soortenmanagementplannen te laten opstellen om een omgevingsvergunning van de provincie te verkrijgen, en ook door vleermuisverblijven te compenseren.

Op vng.nl vindt u verdiepende en achtergrondinformatie en links hierover: [Soortenbescherming bij isoleren: overzicht van oplossingen](#).

5. Data en monitoring

Data en monitoring van biodiversiteit zijn een belangrijk onderdeel in de uitvoering en toetsing van beleid bij gemeenten. Daarbij komen vragen op als: Wat en hoe meet je precies? Hoe bepaal je wat je wil weten? Hoe interpreteer je gegevens? Enkele bronnen om gemeenten daarin op weg te helpen:

- De [nationale database flora en fauna \(NDFF\)](#) bevat meer dan 200 miljoen gecontroleerde waarnemingen van plant- en diersoorten. De databank is kosteloos toegankelijk voor iedereen.
- Sluit zoveel mogelijk aan bij monitoringssystematieken die op landelijk niveau ook toegepast worden, zoals [Meetnet Urbane Soorten \(MUS\)](#) of [vleerMUS](#). Dan zijn de uitkomsten makkelijker te vergelijken met landelijke trends.
- Voorbeelden van monitoring(splannen) van gemeenten: [Monitoringsplan Nijmegen](#) en

[Stadsnatuurmeetnet Leiden](#). Het meetnet van Leiden bestaat al 20 jaar en is dezelfde methodiek die nu gebruikt wordt voor onder andere MUS en de Vlinderstichting.

Meer weten?

- Meld u aan voor het Gemeentelijk Netwerk Natuur en Groen (GNNG) via info@vng.nl. Dit VNG-netwerk van gemeenteambtenaren komt eens in de 4-8 weken online bij elkaar om actuele thema's rondom groen en natuur te bespreken.
- Word lid van de [groep Groen op het VNG-forum](#). U vindt daar meer achtergrondinformatie en kunt vragen stellen aan collega's bij andere gemeenten.

**Vereniging van
Nederlandse Gemeenten**

Nassaulaan 12
2514 JS Den Haag
+31 70 373 83 93

info@vng.nl

augustus 2025